

**UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU BUCUREȘTI**  
**FACULTATEA DE DREPT**

**UNIFICAREA LEGISLATIVĂ ÎNFĂPTUITĂ PRIN CODUL CIVIL**  
**AUSTRIAC (1811) – FUNDAMENT AL DREPTULUI CIVIL**  
**MODERN**

**Teză de doctorat**

**Rezumat**

**Coordonator științific,**

**Prof. univ. dr. Cristinel Ioan MURZEA**

**Doctorand,**

**Gabriel-Bogdan CHIHAI**

**București 2024**

## CUPRINS

<b>1. Problematika abordată și importanța acesteia în contextul științific actual....</b>	<b>3</b>
<b>2. Metodologia de cercetare științifică.....</b>	<b>4</b>
<b>3. Obiectivele de cercetare propuse și rezultatele urmărite.....</b>	<b>5</b>
<b>4. Planul tezei.....</b>	<b>8</b>
<b>5. Rezumatul tezei .....</b>	<b>9</b>
<b>6. Concluzii.....</b>	<b>15</b>

## **1. Problematika abordată și importanța acesteia în contextul științific actual**

Demersul nostru, coordonat de *Domnul Prof. univ. dr. Cristinel Ioan MURZEA*, analizează în cadrul cercetării doctorale, un subiect de maximă importanță, în opinia noastră, fiind vorba despre cercetarea „Unificarea legislativă îndeplinită prin Codul Civil Austriac (1811) – fundament al dreptului civil modern”.

Codul Civil Austriac (de la 1811, Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch - ABGB) reprezintă una dintre cele mai răspândite și longevive codificări legislative din Europa, care încă își mai regăsește utilitatea și importanța – din multiple puncte de vedere - și în prezent.

Trebuie precizat de la început că răspândirea conținutului normativ inserat în economia Codului Civil Austriac de la 1811 a fost determinată în mare măsură de factorii de configurare ai dreptului între care se disting cei de natură geopolitică și social economică ce erau specifici imperiului Habsburgic din perioada analizată. Rolul și importanța Codului Civil Austriac este cu atât mai mare cu cât se constată că în unele țări care au făcut parte din fosta Monarhie Habsburgică, o serie de norme de drept material continuă să dăinuiască chiar dacă ele au suferit unele modificări sensibile în ceea ce privește conținutul și forma lor. Această realitate este dată pe de-o parte de puterea de sinteză a legiuitorului austriac, cât și de tehnica juridică remarcabilă care au făcut din acest monument legislativ un exemplu pentru legislația europeană din acea vreme.

În opinia noastră, Codul Civil Austriac din 1811 trebuie să reprezinte unul dintre principalele puncte de introspecție al oricărui demers cognitiv având în vedere implicațiile și influențele exercitate de normele acestuia asupra dreptului material și procesual a dreptului european din secolul al XIX-lea. În acest sens opinăm conturarea unor principii juridice fundamentale care aveau să dea conținut și formă normelor juridice ce fac obiectul Codului Civil de la 1811. Acest lucru ne-a determinat să facem o analiză exhaustivă asupra modului în care Codul Civil Austriac a fost aplicat, în diferitele zone ce făceau parte din monarhia Habsburgică, între care evident s-au avut în vedere și teritoriile românești ce intraseră în componența Statului Habsburgic.

## 2. Metodologia de cercetare științifică

În ceea ce privește Metodologia cercetării întreprinse, arătăm că elaborarea tezei de față a necesitat o cercetare amplă, care a implicat studierea, analizarea și valorificarea unei largi game de lucrări de specialitate - tratate, cursuri, monografii, articole din reviste - atât din țară, cât și din străinătate. Bazându-ne pe aceste surse, prezenta teză de doctorat evidențiază opiniile variate formulate de diverși teoreticieni, de-a lungul timpului, având menirea de a contura, construi și argumenta modalitatea prin care a fost posibilă realizarea unei reglementări civile unitare într-un stat multinațional.

În acest context, în prezentul elaborat au fost folosite atât metodele consacrate ale investigației științifice din domeniul juridic, respectiv: metoda istorică, folosită pentru a înțelege originile cât și contextul cristalizării principiilor fundamentale de drept material civil în evaluarea diacronică a procesului de elaborare și influenței Codului Civil Austriac asupra procesului de unificare a diferitelor sisteme juridice, apoi metoda comparativă, folosită pentru identificarea elementelor convergente și divergente dintre proiectele legislative relevante, De asemenea, metoda logică a fost utilizată pentru construirea direcțiilor argumentative care să susțină premisele analizate. Metodele de cercetare folosite au inclus studierea arhivelor atât naționale cât și ale imperiului Austro-ungar, analiza și evaluarea principalelor teze exprimate, analiza și interpretarea detaliată a materialelor specifice, precum și evidențierea unor soluții juridice ce au condus la înfăptuirea procesului de unificare legislativă.

Abordarea științifică a prezentei lucrări vizează, de asemenea, metodele clasice de interpretare a actelor normative, cum ar fi interpretarea gramaticală sau literală, interpretarea sistemică, interpretarea istorică, interpretarea logică și interpretarea teleologică. Aceste metode au fost esențiale pentru a oferi o analiză riguroasă și bine fundamentată a impactului Codului Civil Austriac.

De asemenea, sfera metodelor științifice de abordare a studiului include și analiza conținutului legislației specifice prin raportare la normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, evidențiind lacunele, necorelările, paralelismele de reglementare și lipsa unității terminologice, propunând soluții care să fie în acord cu principiile stabilite de aceste norme directoare. Întreaga analiză se prezintă ca o îmbinare între cercetarea teoretică și aplicativă, combinând cunoașterea cu punerea în practică. Prin urmare, pe parcursul demersului nostru științific, am căutat să analizăm influența Codului Civil Austriac procesului de unificare legislativă din țările europene, localizând poziționarea sa în contextul dreptului civil, aducând argumente concludente că această influență, deși variată, reprezintă fundamentul legislației civile europene

moderne.

Ne-am propus să întreprindem o cercetare documentată privind identificarea și fundamentarea, unor opinii consacrate formulate în doctrină, plecând de la selectarea, filtrarea, sistematizarea, și valorificarea unor izvoare ce cuprind informații relevante pentru domeniul studiat, precum și modul nostru original, uneori distinct, de abordare și analizare a problemelor cercetate.

### **3. Obiectivele de cercetare propuse și rezultatele urmărite**

În acest context cercetarea de față și-a propus ca scop și obiectiv central investigarea principiilor și normelor regăsite în Codul Civil Austriac de la 1811, din perspectivă istorică, urmărind să identificăm cu acuratețe modul în care legiuitorul austriac a intenționat – și a reușit - să realizeze o operă legislativă unitară care putea fi în măsură să fie aplicată în diferitele zone ale imperiului care nu aveau o structură omogenă.

Referitor la motivația privind alegerea temei ce face obiectul prezentei teze de doctorat, am opinat că se impune ca prin mijloacele oferite de logica juridică să analizăm într-un mod original factorii care au fundamentat și au influențat procesul de unificare legislativă realizat prin apariția Codului Civil de la 1811.

Drept obiectiv al cercetării noastre ne-am propus a demonstra faptul că Codul Civil Austriac de la 1811 reprezintă unul dintre principalele acte normative care stau la baza dreptului civil modern, el putând fi aplicat și răspunzând cerințelor vremii, pe de-o parte, dar lucrul care trebuie subliniat, sub aspectul importanței sale, este acela că el a reprezentat un exemplu pentru legislațiile multor țări care făcuseră parte din Monarhia Habsburgică. Mai mult decât atât, el și-a exercitat influența asupra reglementărilor juridice ulterioare, din teritorii învecinate cu fostul imperiu.

Faptul că respectivul Cod (Civil Austriac de la 1811) a supraviețuit mai bine de două secole de la data intrării sale în vigoare, și ținând cont de multiplele încercări și provocări la care aveau să fie supuse diferitele sisteme de drept civil din Europa vremii, vin să arate rigoarea cu care legiuitorul austriac avea să creeze o lege menită să dăinuiască în timp și spațiu. În acest sens, în doctrină s-a opinat în mod întemeiat faptul că acest cod dă expresie, unei concepții sistematice, și logice, ce practic nu poate fi contestată ”.

Plecând chiar de la denumirea respectivului act normativ: „Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch” (Cartea Generală a Legilor Civile), avem posibilitatea să identificăm principalele trăsături definitorii ale respectivei legiuiri, și anume, conotația cu care apare încă din faza de proiect respectivul act normativ, aceea de „carte generală”, vine să arate, intenția legiuitorului de a realiza

unificarea legislativă privind sediul materiei, pe toată întinderea imperiului austriac, cu excepția țărilor ungare, făcând trimitere astfel la toți locuitorii statului, fără discriminări de natură teritorială sau etnică. În continuare, titulatură dată, și anume aceea de „Carte a Legilor”, vine să arate că se face referire la o serie de reguli, construcții juridice, general valabile care se clădesc în mod unitar și sistematic, fiind în măsură astfel să dea posibilitatea ca prin normele inserate în economia codului, să dea posibilitatea instituțiilor menite să aplice dreptul, să poată da o decizie în orice situație ivită și supusă soluționării. Tot din titulatură, în partea finală, se face referire la domeniul de aplicabilitate al normelor respectivului Cod Civil.

Codul Civil urma în viziunea legiuitorului austriac să fie acel cadru legal care să fie în măsură să poată fi aplicat în mod unitar pentru toate subiectele de drept, fără discriminări. În acest sens, introducând un principiu modern de tehnică legislativă, s-a realizat, de către inițiatorii Codului, o separare și o delimitare, a normelor juridice având în vedere, criteriul domeniului lor de aplicare: Codul civil pentru legile civile, Organizarea judecătorească generală pentru dreptul procesual civil și Legea penală (Strafgesetz) pentru legile și procedurile penale.

Pentru acea vreme, acest tip de delimitare a normelor și principiilor de drept reprezenta un concept modern care urma să răspundă unor provocări ridicate de societatea vremii. În primul rând, datorită întinderii mari a Imperiului Habsburgic, legile trebuiau să își găsească aplicabilitatea pe un teritoriu foarte extins, ceea ce însemna arealuri diferite cu naționalități diferite. O altă provocare era reprezentată de cutumele locale existente în diferitele zone ale imperiului, astfel că, până la implementarea noii legi „generale”, fiecare formațiune socială continua să aibă propriile sale norme și principii juridice, fie că acestea erau mai mult sau mai puțin avansate, și uneori, datorită mentalității erau greu de schimbat.

Astfel, Codul Civil Austriac, un produs al dreptului natural, avea drept scop crearea unui echilibru și a unei ordini juridice noi, prin intermediul prevederilor raționale și logice, ce își găseau aplicabilitatea pe diferitele teritorii ale imperiului Habsburgic, și care urmau apoi să influențeze și alte zone din afara acestuia.

Un exemplu de interferență al cutumelor locale cu unele dispoziții normative reglementate de Codul Civil din 1811 îl reprezintă „Codul lui Calimach”, ce avea să fie promulgat și aplicat în regiunea istorică a Moldovei, în anul 1817, și care și-a produs efectele juridice până la promulgarea Codului Civil din 1865. Codul lui Calimach, ce a fost influențat, printre altele, în bună măsură de Codul Civil Austriac, astfel că, multe dintre prevederile sale au fost preluate prin traducere directă din legiuirea austriacă. Mai mult decât atât, este cunoscut faptul că, unul dintre cei mai pregătiți

membri ai comitetului de elaborare al Codului lui Calimach, și anume Christian Flechtenmacher, a folosit chiar comentariul lui Franz von Zeiller, părintele codului Civil Austriac, pentru demersul întreprins în vederea redactării Codului Calimach din 1817 .

În doctrina românească au existat puține preocupări privind analiza de conținut și formă a Codului Civil Austriac de la 1811, deși este cunoscut faptul că „În Bucovina se aplica Codul civil general austriac pus în aplicare la 1 ianuarie 1812 prin Patenta Imperială nr. 496 din 1 iunie 1811. Acesta a fost ulterior modificat prin două Novelles, respectiv Ordonanța Imperială din 12 octombrie 1914 și cea din 19 martie 1916. Codul civil austriac, astfel modificat, a fost menținut în vigoare prin Decretul-Lege din 18 decembrie 1918 privind unirea Bucovinei cu România, iar ulterior, prin art. 137 alin. (2) din Constituția României de la 1923 și art. 98 alin. (4) al Constituției României din 1938” . Referindu-se la Banat, același autor arată că ABGB „a fost pus în aplicare la 1 mai 1853 prin Patenta Imperială nr. 246 din 29 noiembrie 1852. Anul următor, ABGB a fost pus în aplicare și în Transilvania prin Patenta Imperială nr. 99 din 29 mai 1853. Codul civil austriac aplicat în Banat și Transilvania a fost completat și modificat prin legile maghiare de la 1867 până la 18 octombrie 1918, de la această dată adăugându-se decretele-legi române.” Așa cum cunoaștem, după anul 1918 deja se pune problema unificării legislative civile românești.

Merită subliniată aici și lucrarea autoarei Cristina Marilena Gheorghe (2012) care în contextul abordării uzucapiunii în sistem de carte funciară (prezintă o reglementare specială în raport cu uzucapiunea în sistemul Codului civil român), susține că din punct de vedere istoric, evoluția legislativă poate fi descrisă, distinct pentru Transilvania și Bucovina, astfel: „Începând cu 22 iunie 1943, prin Legea nr. 389/1943, a fost extinsă aplicarea Codului civil român și în Transilvania, fiind scoase din vigoare Codul civil austriac și legile maghiare. În Nordul Transilvaniei, extinderea legislației românești a avut loc prin Legea nr. 260/1945. Începând cu 12 iulie 1945, prin Legea nr. 241/1947 a fost pus în aplicare Decretul lege nr. 115/1938 privind unificarea dispozițiilor privitoare la cărțile funciare, fiind scoase din vigoare reglementările legale în materie. În sistemul legislativ maghiar uzucapiunea era de 32 de ani, iar în condițiile Codului civil austriac de 30 de ani. Uzucapiunea opera de plin drept, fără intabulare la cartea funciară. Legile nr. 389/1943 și nr. 260/1945 au menținut vechea reglementare a cărților funciare. Pe de altă parte, uzucapiunile începute înainte de extinderea legislației române au rămas, din punct de vedere al naturii, duratei și efectelor, sub reglementarea dispozițiilor legilor sub care au început (legile maghiare și Codul civil austriac)” . Cu referire la Ținutul Bucovina, aici ”Decretul lege nr. 115/1938 a fost pus în aplicare prin Decretul nr. 511/15 octombrie 1938. Uzucapiunile începute și împlinite înainte de această dată

au fost guvernate de Codul civil austriac, iar cele începute înainte de această dată și împlinite după 15 octombrie 1938, era necesar să îndeplinească cerințele Codului Civil Austriac și Codului civil român. Problema uzucapiunii era reglementată diferit de Legea nr. 115/1938 atât în ceea ce privește reglementarea din Codul civil român cât și raportat la reglementarea anterioară din Transilvania” .

#### **4. Planul tezei**

Lucrarea de față este structurată la nivelul a 5 capitole, în care au fost analizate aspecte pornind de la Capitolul 1 – Premisele apariției Codului Civil Austriac de la 1811, parte în care s-au analizat în mod contextual cele mai semnificative premise privind apariția acestei legiuri, după care s-a analizat într-un spațiu amplu, Codexul Theresianus (Comisia din 1753, Principii de compilare și efectele acestora, A doua comisie, de la Viena, Influența lui Zenker și Proiectul „Horten”). În acest demers, nu a fost omisă nici descrierea anumitor evoluții legislative din timpul domniei lui Franz I, făcând ample referiri la Proiectul lui von Martini, dar și la influența lui Franz von Zeiller.

În Capitolul 2 s-au analizat aspecte privind unificarea legislativă, cu luarea în considerare a fundamentelor juridice de ordin teritorial și material și a fost dezbătută necesitatea creării unui cadru unic legislativ, lucru ce avea să fie realizat prin viitorul Cod Civil Austriac, ce va purta titulatura de Carte de legi, în conținutul căruia se pune accent pe natura civilă a prevederilor sale.

În acest sens, cercetarea de față și-a propus să analizeze funcția jucată de această „Carte”, neomițându-se influența ei jucată asupra tuturor Ținuturilor Germane Ereditare. Au fost analizați factorii de configurarea ai dreptului care au generat ceea ce este cunoscut sub titulatura de „Noua codificare”, parte a lucrării în care facem mai multe observații și remarci privind influența dreptului natural și a dreptului roman asupra Codului Civil Austriac.

Am pus în evidență, în ceea ce privește contractul ca izvor principal de obligații, valorificarea și interpretarea exhaustivă a principiilor formulate încă din doctrina clasică a dreptului roman, conform căruia, contractul este lege a părților „pacta sunt servanda”, și totodată afirmarea principiului bunei credințe în materie contractuală, fapt ce vine să arate preluarea de către legiuitorul austriac a fundamentelor teoriei contractului formulate de eminenții jurisconșulți romani.

În Capitolul al 3-lea, s-a analizat conținutul proiectelor de unificare legislativă, ce au determinat atât structura cât și originalitatea Codului civil Austriac, care include deopotrivă referiri exprese privind etapele construcției legislative în cauză. Plecând de la maniera de structurare a textului normativ, am adus în discuție elementele de originalitate ale Codului, dar și domeniul de aplicare ale acestuia cât și elementele vizând procedurile privitoare la unificarea legislativă.

Apoi au fost analizate aspecte ținând de etapele ce au precedat apariția Codului Civil de la 1811 precum: „Proiectul preliminar” de plan și limbajul juridic, regulamentul de procedură utilizat și principiile de redactare a legii generale. Insistăm apoi asupra lucrărilor Comisiei de la Viena (până în anul 1766) și a progreselor înregistrate sub domnia Împărătesei Mariei Tereza, ajungând în final la momentul adoptării Codului General. Înaintea analizei contribuțiilor în materie ale lui Josef Ferdinand Holzgers, ne-am oprit asupra standardizării legale (sub Iosif al II-lea) și Proiectului preliminar al lui Josef Azzoni (Codex Theresianus).

În Capitolul al 4-lea, s-a supus atenției modul în care codul civil austriac reglementează instituții de drept material civil, cu accent asupra problematicii dreptului de proprietate proprietății, arătând modul de dobândire a acesteia, formele de exprimare ale ei, cât și mijloacele de protecție de care se bucura această instituție juridică.

În acest sens, insistăm mai mult asupra conceptului de proprietate în ABGB, a elementelor de formare a acesteia și a regulamentelor aplicabile. În finalul acestui capitol sunt identificate aspecte ce țin de modificările aduse regimului juridic al contractelor.

În Capitolul al 5-lea am încercat să identificăm efectele Codului Civil Austriac asupra dezvoltării curentelor doctrinare juridice, practicilor legislative și a educației juridice, atât în Austria, cât și în alte teritorii europene, subliniind importanța acestei noi Cărți de legi în modernizarea și uniformizarea dreptului privat. De asemenea, am urmărit și modalitatea în care Codul Civil Austriac a influențat ideologia juridică din perioada respectivă și felul în care acesta avea să fie aplicat în practica judiciară. O mențiune importantă, pe care se cuvine să o facem privitor la problematica legată de jurisprudență, este că aceasta o abordăm în legătură cu „Școala exegetică”, jurisprudența italo-austriacă, dar și cu respectiva problematică regăsită în diverse alte țări străine.

## **5. Rezumatul tezei**

Fără a intra în detalii, apreciem, în opinia noastră, că tot în această parte introductivă a respectivului demers de introspecție teoretică, este necesar să mai facem câteva mențiuni: „Cartea de legi civile pentru toate Pământurile germane moștenite ale Monarhiei Austriece”, cunoscută și sub denumirea de Codul Civil Austriac (ABGB), trebuie reținut, așa cum am arătat și în debutul acestei secțiuni, că a fost finalizată în 1811 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1812, abrogând toate normele de drept privat ce erau în vigoare până la acel moment inclusiv cele de drept roman, ce au mai rămas în vigoare în anumite regiuni ale Imperiului Austriac.

Doi dintre principalii inițiatori ai procesului de elaborare al Codului Civil Austriac au fost Karl

Anton Freiherr von Martini zu Wasserberg și Franz von Zeiller, ambii fiind reprezentați ai „școlii secularizate de drept natural”. Anton von Martini a fost numit de către Maria Tereza conducător al catedrei de Drept Natural, al Instituțiilor și Istoriei Dreptului Roman, înființată în anul 1753 la Universitatea din Viena, fapt pentru care în anul 1755 acesta publicând Istoria Dreptului Roman (*Ordo historiae juris civilis*), a avut în vedere valorificarea doctrinei clasice romane privind procesul elaborat de transformare a normelor sociale, a cutumelor locale, în norme juridice ca izvoare formale de drept.

Codul Civil Austriac a fost rezultatul activității desfășurate de două generații. În acest sens, Maria Tereza a înființat la data de 14 Februarie 1753 o Comisie de elaborare a unei compilații, a căror membri au fost desemnați pentru a realiza unificarea legislativă, situație de natură să aducă atingere circuitului juridic civil. Această comisie a avut drept scop elaborarea unui cod legislativ valabil și aplicat în toate „pământurile moștenite”, dar a rămas tributară unei orientări conservatoare considerând că nu se impune adoptarea unor noi reglementări juridice civile, ci ea urma să realizeze, o viitoare compilație a drepturilor reglementate. Comisia era formată din opt persoane și anume: dintr-un președinte și șapte membri, fiecare dintre aceștia reprezentând o regiune a imperiului (Boemia, Moravia, Silezia, Austria Anterioară, Austria de pe Enns, Austria de sub Enns, și Austria Interioară). Totodată, această comisie a activat în orașul Brünn, actualul Brno din Cehia, acesta fiind desemnat sediul permanent al respectivei comisii.

Comisia ca atare a redactat un proiect cunoscut sub denumirea de „Codex Theresianus”, apărut în 1766, acesta cuprinzând 7377 de paragrafe și ce practic reprezenta o culegere inspirată din fundamentele și principiile dreptului clasic Roman, valorificând totodată și jurisprudența austriacă până la acel moment. Proiectul era structurat în trei capitole: Prevederi despre persoane, Prevederi despre bunuri și obligații și Prevederi despre raporturi între persoane, iar fiecare capitol cuprindea paragrafe numerotate în mod crescător.

Dintre membrii comisiei de elaborare, un rol însemnat în structurarea și elaborarea acestui proiect l-a avut Joseph Ritter von Azzoni, cunoscător al dreptului civil roman, precum și al dreptului ce se aplica în Boemia (regiunea de proveniență a lui Azzoni), fiind adept al dreptului natural (*jus naturae*). Joseph Ritter von Azzoni a studiat dreptul la Universitatea din Praga. În anul 1740 a fost numit profesor pentru practica judecătorească (*praxis Bohemica*), iar șapte ani mai târziu, a devenit „profesor al Instituțiilor” la aceeași universitate. Acesta a fost primul care a făcut primul plan didactic pentru „collegium practicum”, ce avea ca punct central utilizarea legilor din Boemia în practica judecătorească (*praxis Bohemica*). După moartea lui Azzoni, Comisia a avut parte de mai

mulți referenți, ce au continuat misiunea acestuia, printre care se numără: Johann Bernhard Zencker, Johann Bernhard von Horten (în anul 1772) și Georg Ritter von Keeß (în anul 1786).

În acest context avea să apară în anul 1786 proiectul Codului Civil Austriac, care era format din trei părți: Partea întâi - Despre persoane, Partea a II-a - Despre bunuri, și Partea a III-a - Dispozițiile generale aplicabile persoanelor și bunurilor. Numai partea ce reglementa persoanele (ius personarum) care a intrat în vigoare în anul 1786 era finalizată la acel moment - de aici și denumirea de „parte a Codului Civil” sau „Codul lui Iosef” - iar celelalte două părți urmau a fi finalizate de către legiuitor și promulgate în același an. Cu toate acestea, după cum am menționat anterior, în anul 1786 a intrat în vigoare și legea ce reglementa succesiunile prin Patenta Succesiunilor. Se remarcă un moment ce pune în lumină tendința de unificare legislativă, semnalat prin faptul că „Parte a Codului Civil”, avea să aibă conținut identic cu Codul Civil din Galiția, ce a intrat în vigoare în Galiția de Vest prin Patenta imperială din 14 Februarie 1797, și câteva luni mai târziu, în data de 18 Septembrie, în Galiția de Est și în Bucovina. S-a opinat în acest sens faptul că, „Codul Civil din Galiția, redactat în anul 1797 avea să fie considerat de către unii autori ca fiind primul Cod modern în materia dreptului civil.

Totodată, am demonstrat prin analiza întreprinsă în economia Capitolului 2 al prezentei teze că sistemul ABGB a avut în vedere (și) aspecte privind identificarea izvoarelor formale ale dreptului public. Pe aceste considerente și urmărind structurarea conform principiilor ce guvernează dreptul natural, legiuitorul austriac, avea să translateze în materie civilă principiul divizării normelor de drept material civil, într-o structură tripartită. Divizarea respectivă a fost realizată în așa fel încât fiecare parte principală a fost dedicată dreptului persoanelor și proprietății, precum și „dispozițiilor comune ale dreptului persoanelor și proprietății”. Totodată aici, se mai pot întâlni și termeni de drept comun precum: *condictio sine qua non*, *condictio data causa non secuta*, *condictio indebiti*, *condictio sine causa* etc.

Influența dreptului roman avea să fie mai puțin sesizată atunci când sunt analizate aspecte ce țin de drepturile persoanei, cât și instituții aparținând dreptului familie. Astfel majoritatea normelor ce guvernează aceste aspecte, aveau să fie preluate din dreptul canonic și cutumiar. Doar detalii precum statutul juridic al „nasciturus” sau anumite externalități în domeniul dreptului tutelei se aflau sub influența moștenită din dreptul roman. Pe de altă parte, am găsit o situație diferită în dreptul proprietății. Aici influența dreptului roman a fost mult mai pronunțată. Astfel clasificarea drepturilor reale este un exemplu concludent, după cum și definirea posesiunii ca stare de fapt, aveau să se afle sub influența doctrinei formulate de jurisconșulții romani.

Instituția proprietății a fost puternic influențată de doctrina dreptului roman, astfel că aspecte ce țineau de dobândirea dreptului de proprietate s-au aflat sub incidența directă a școlilor de drept din roma antică, făcând totodată trimitere la teorii formulate de dreptul natural - doctrina titulus și modus acquirendi. Revendicarea dreptului de proprietate avea să urmeze principiilor statuate de Codex Iustinianus, lucru care este la fel de valabil și în materia privind servituțiile.

În dreptul succesoral influența exercitată de dreptul roman este practic inexistentă. Cu toate acestea, pot fi semnalate influențe ale dreptului roman în ceea ce privește vocația succesorală a soților, precum și viciile ce țineau de instituirea de moștenitor, precum și drepturile succesoriale născute între părinți și descendenții acestora care decedaseră înaintea lor. De asemenea, sunt de remarcat distincțiile privind noțiunea de testament și a celei de codicil.

Mult mai evidentă, este influența exercitată de doctrina romană în materia obligațiilor și mai ales cu privire la izvoarele acestora, între care contractul joacă un rol fundamental. Constatăm că în procesul de unificare legislativă, cu timpul, influența dreptului roman este mai puțin vizibilă, dată fiind și situația că în economia lui Codex Theresianus, se fac resimțite influențe vădite ale școlii dreptului natural.

Cu toate acestea, observăm că totuși pot fi identificate elemente ce au valorificat tezaurul gândirii juridice romane, atunci când s-a analizat vinovăția ca și condiție a angajării răspunderii civile, identificându-se totodată și formele de manifestare ale acesteia. Reținem faptul că în Codul Theresianus cvasi-contractele, cunoscute ca izvoare ale obligațiilor în sistemul dreptului roman, au fost privite ca fapte juridice licite, izvor de obligații.

În ceea ce privește conținutul normativ al Codului, subiect analizat în cadrul Capitolului 2 al prezentei teze, se remarcă faptul că paragrafele 1-14 analizează aspecte generale cu privire la modul în care urma a fi aplicat Codul Civil. Apoi prima parte, intitulată „Despre drepturile persoanelor”, formată din paragrafele 15-284, conținea dispoziții generale cu privire la regimul juridic a persoanei fizice, inclusiv cele privitoare la încheierea căsătoriei, cât și la stabilirea paternității. A doua parte, intitulată „Despre bunuri” formată din paragrafele 285-1341, era compusă din două secțiuni și anume: prima secțiune, „Despre drepturi reale”, în cuprinsul căreia se regăseau și prevederile cu privire la dreptul succesoral, iar a doua secțiune, „Despre proprietatea individuală”, ce conținea prevederi privind drepturile patrimoniale (dreptul de proprietate privată, posesia, servitutea, moștenirea și contractele, fiind incluse și convențiile matrimoniale dar și despăgubirile, cât și garanții legale - ipotecă). A treia parte, intitulată „Dispoziții comune despre persoane și bunuri”, cuprinsă între paragrafele 1342-1502, reglementează constituirea, modificarea și stingerea

drepturilor și obligațiilor, dar și prescripția extinctivă și uzucapiunea ca formă de dobândire a dreptului de proprietate. De fapt această a treia parte a ABGB este partea ce aduce cele mai puține similități cu partea generală a pandectelor romane.

În opinia noastră, am reușit să identificăm cu succes cele trei trăsături esențiale ce guvernau ABGB. Astfel, în primul rând, acesta avea o aplicare unitară în teritoriile „tuturor provinciilor germane moștenite ale monarhiei Austriece”, iar toate normele, valabile până în acel moment, aveau să fie abrogate, pentru a face aplicabile dispozițiile legii de unificare. În al doilea rând, Codul Civil Austriac presupunea un tratament juridic egal pentru toți cetățenii imperiului Austriac, indiferent de zona de proveniență a acestora, astfel că sistemele de drept feudal precum și vechile privilegii au fost abolite. Conform viziunii unificatoare, nu au fost incluse criterii de clasificare, a ramurilor ce făceau obiectul dreptului privat.

În materia proprietății, și în ceea ce privește concluziile aferente regăsite în ABGB, mai ales cele referitoare la atributele dreptului de proprietate constatăm că ele trebuie analizate într-o manieră sistematică, căci pot fi identificate din interpretarea întregului conținut al codului ca atare. Evidențiem că formele dreptului de proprietate, s-au impus treptat și s-au concretizat odată cu adoptarea Codului Comercial în 1859.

Cu certitudine, conceptul de proprietate regăsit în ABGB, își are rădăcinile în dreptul natural. Lucrurile sunt clarificate de Zeiller, care într-un comentariu al său arată că proprietatea privată este o exprimare a libertății naturale a omului și, în același timp, substratul esențial pentru garantarea respectivei libertăți. Astfel, noi observăm că ABGB recunoaște exclusiv categoria proprietății private, chiar și când este vorba de bunurile statului și ale comunităților locale, care în principiu se supun regulilor ABGB (§290). Zeiller respinge existența așa-numitului „dominium supereminens” al prințului suveran, calificându-l drept „ambiguu și inoportun”, mai ales pentru că înainte de ABGB, acest titlu de drept justifica exproprierea, "dominium supereminens" al prințului suveran fiind considerat un drept de proprietate superior celui individual.

Tot potrivit ABGB, exproprierea este permisă doar din motive de „bine comun” (§365) și necesită compensație, nefiind rezultatul unui drept de proprietate supraindividual mai puternic. De asemenea, din perspectiva dreptului natural rezultă că proprietatea, se extinde atât la lucruri materiale cât și la cele imateriale: „Tot ceea ce aparține cuiva, toate bunurile sale materiale și imateriale, constituie proprietatea sa” (§353). Din perspectiva dreptului natural, conținutul proprietății nu implică intrinsec nici un fel de restricții indiferent dacă dreptul de proprietate poate fi limitat, material sau juridic, nefiind astfel necesar ca acesta să fie restricționat, dar în ipoteza în

care acest lucru se face, nu se încalcă caracterul absolut al dreptului de proprietate privată. Aceasta nu înseamnă altceva decât că, deși proprietatea conferă titularului său o sferă largă de control și autonomie asupra bunului ce face obiectul dreptului, legiuitorul poate institui anumite restricții, în situații justificate, fapt ce e de natură să confere o stare de echilibru între drepturile individuale și nevoile societății.

Trebuie spus că ABGB recunoaște mai multe forme de proprietate, care relevă faptul că aceste dispoziții se aplică în mod neechivoc doar proprietății exercitate de către un singur titular al dreptului de proprietate: restricțiile asupra proprietății sunt prezente în toate acele forme unde sunt implicați mai mulți titulari ai dreptului de proprietate. Aceasta este situația în cazul diferitelor forme de coproprietate (§§ 361, 825 și urm.), a căror natură decurge fie din contract, fie din lege.

Cercetarea rapoartelor din epocă privind literatura de drept civil din perioada „Vormärz”, ne-a permis constatarea (Capitolul 5 al lucrării noastre) că acestea disting de obicei două categorii de lucrări referitoare la ABGB. Prima categorie include acele lucrări care tratează direct ABGB, subdivizată în două subgrupuri: pe de o parte, lucrări „despre întregul Cod”, precum comentarii și manuale explicative, „lucrări comparative” care stabilesc relații mai ales cu legile mai vechi, precum și „registre, extrase și tabele”; pe de altă parte, o multitudine de „lucrări care nu tratează întregul Cod”, adică monografii.

A doua categorie majoră include „lucrările care tratează ABGB doar indirect”, cuprinzând acele lucrări care fac referire la practică sau la alte ramuri ale dreptului, cum ar fi dreptul comercial, dreptul penal sau legislația politică, stabilind legăturile cu ABGB. Această a doua categorie evidențiază recunoașterea importanței de a înțelege și interpreta ABGB în contextul întregii ordini juridice.

Ambițiile și obiectivele exegeților individuali erau cât se poate de variate, unele lucrări ale acestora abordând rolul simplu „în transmiterea conținutului legii”, fie reproducând cât mai fidel textul legal, fie printr-o prezentare mai extinsă a conținutului acestuia, așa cum a făcut deja Georg Scheidlein în „Handbuch des österreichischen Privatrechtes”.

Mai observăm că unii recunosc deschis că „au păstrat cu grijă cuvintele legii ori de câte ori a fost posibil în prezentarea lor”, în timp ce alții văd scopul muncii lor în colectarea „paragrafelor paralele, în comparație cu dreptul roman, prusac și francez și cu cei mai buni comentatori ai dreptului privat de la Leiser la Thibaut”.

În fine, mai adăugăm că alături de simple compilări de prevederi „cu includerea iluminării critice necesare”, există o multitudine de lucrări comparative. Acestea se referă la dreptul mai vechi, de

exemplu cel din Boemia, Moravia și Silezia, iar după 1850, la cel din Ungaria sau din teritoriile adiacente, precum Transilvania, și desigur la Dreptul Comun (acesta fiind preluat în special de autori italieni), la dreptul matrimonial (invocându-se Dreptul Canonic) și, în final, la situația juridică existentă, inclusiv a ABGB parțial.

## 6. Concluzii

Demersul nostru doctoral vizând investigarea aprofundată a problematicii complexe a adoptării Codului Civil Austriac (ABGB - 1811), a modificărilor ulterioare, a diferitelor implicații determinate de acestea până în prezent etc., ne-a prilejuit o întreagă serie de concluzii.

Mai întâi va trebui să precizăm că efortul de documentare a fost unul cât se poate apreciabil/intens, dacă ținem cont doar de vastul material bibliografic supus cercetărilor noastre, aproape exclusiv editat în limba germană, în contextul în care o temă similară celei asumate de noi nu am mai întâlnit-o. Cel puțin, cercetătorii români nu au abordat asemenea problematică în lucrări de o amploare care să merite a fi reținute aici.

Cu toate acestea, urmare cercetărilor efectuate de noi, am reușit să demonstrăm că respectivul Cod Civil Austriac, pus în aplicare la 1 ianuarie 1812, reprezintă o piatră de temelie în evoluția dreptului civil modern, ilustrând un proces legislativ de unificare și standardizare juridică. Impactul acestuia a fost unul deosebit asupra dezvoltării sistemului de drept în Imperiul Austriac și în regiunile adiacente. Important este și faptul că această codificare a supraviețuit până în prezent, demonstrând robustețea și relevanța principiilor juridice pe care se fundamentează.

ABGB a fost conceput să ofere o aplicabilitate uniformă pe întreg teritoriul imperiului, fără distincții regionale, reflectând o viziune unitară asupra dreptului civil. Conform principiilor de sistematizare și logică juridică, acesta a reușit să creeze un cadru legal stabil, adaptabil la diversele realități socio-culturale ale imperiului. Aceasta a permis o interpretare și aplicare uniformă a legii, facilitând astfel coexistența pașnică a diverselor grupuri etnice și culturale sub același regim juridic. ABGB s-a bazat pe principii de sistematizare riguroasă și logică juridică, care au permis nu doar o aplicare uniformă a dreptului, dar și o interpretare consecventă a acestuia în diversele instanțe de judecată. Acest cadru unitar a contribuit semnificativ la stabilitatea vieții juridice, fiind esențial pentru menținerea ordinii într-un imperiu caracterizat de o mare diversitate culturală și etnică.

Intrarea în vigoare și implementarea ABGB a reprezentat o revoluție în sistemul juridic al timpului, deoarece a eliminat vechile legi provinciale și a introdus un sistem juridic centralizat,

având un impact pozitiv asupra coeziunii sociale, facilitând interacțiunile comerciale și personale între cetățenii proveniți din diferite regiuni ale imperiului, și astfel a contribuit la o mai bună integrare a imperiului. De asemenea, caracterul uniform al noii legi a garantat tratamentul egal al cetățenilor în fața legii, indiferent de proveniența lor regională sau statutul social. Aceasta a fost o schimbare radicală față de sistemul juridic precedent, care era adesea fragmentat și inconsistent, fiind bazat pe cutumele locale ce erau diferite de la o regiune la alta. Astfel, ABGB a oferit un fundament solid pentru dezvoltarea dreptului civil în Europa, influențând legislațiile naționale din multe dintre statele care au fost parte a Imperiului Austriac.

Aceste caracteristici ale Codului Civil Austriac subliniază capacitatea sa de a unifica și standardiza principiile juridice într-o manieră care a fost atât progresistă, cât și fundamentală pentru dezvoltarea ulterioară a dreptului civil modern în Europa. Influențele dreptului roman și ale dreptului natural au fost preeminente în structura ABGB, reflectând o armonizare între tradiția juridică romano-germană și nevoile specifice ale societății austriece din acea perioadă.

În concluzie, prin prezenta cercetare aducem contribuții semnificative la literatura de specialitate prin contextualizarea istorică detaliată, analiza comparativă extinsă, și prin sublinierea impactului de lungă durată al ABGB asupra sistemelor juridice moderne, furnizând o bază solidă pentru înțelegerea evoluției dreptului civil modern, a dinamicii procesului de unificare legislativă și a interacțiunii dintre norme juridice și transformările sociale și politice.

Avem convingerea că această abordare complexă nu numai că ilustrează contribuția incontestabilă a ABGB la formarea dreptului civil modern, dar deschide și perspective noi pentru viitoarele cercetări în domeniu.

\*

\* \*

Sub aspectul *importanței și utilității demersului nostru științific*, dorim să evidențiem că lucrarea este destinată să servească mediului academic și de cercetare. Prin subiectul abordat și metoda de analiză aplicată, teza de doctorat prezintă reprezentă o contribuție semnificativă pentru mediul juridic din România, fiind caracterizată printr-un grad pronunțat de inovație. Atât structura tezei, cât și problemele investigate, care provin dintr-un alt context spațio-temporal, dar care prezintă interes pentru o varietate de cercetători, conferă acestei lucrări un aspect de originalitate remarcabil.

Elementele novatoare ale cercetării noastre derivă din modul profund de analiză a chestiunilor abordate în cadrul tezei, precum și din tratarea și explicarea acestui subiect încă insuficient examinat în literatura juridică românească.

Considerăm util să subliniem aici principalele rezultate ale acestui demers doctoral:

(i) examinarea aprofundată a premiselor și contextului complex privind apariția Codului Civil Austriac de la 1811;

(ii) identificarea și analiza celor mai importante aspecte ale unificării legislative, cu luarea în considerare a fundamentelor juridice de ordin teritorial și material;

(iii) dezbaterea necesității unificării legislative și a fundamentelor Codului Civil Austriac („Carte de legi”), punând accent pe natura civilă a conținutului cărții acestuia din punct de vedere teritorial și material;

(iv) evidențierea problematicii „Noii codificări”, făcând multiple observații și remarci privind influența dreptului natural și a dreptului roman asupra Codului Civil Austriac;

(v) abordări evasi-complete vizând structura și originalitatea Codului civil Austriac, inclusiv în privința itinerariilor edificării construcției legislative în cauză;

(vi) examinarea aprofundată a elementelor de originalitate ale Codului, dar și a domeniului de aplicare și a elementele de bază ale unificării juridice;

(vii) elaborarea unei serii semnificative de observații asupra poziției Codului Civil Austriac în sistemul juridic general din perspectiva proprietății, insistând mai mult asupra conceptului de proprietate în ABGB, a elementelor de formare a acesteia și a regulamentelor aplicabile.

În fine, apreciem că tot în această serie de rezultate, redată mai sus, se poate înscrie, fără niciun fel de rezerve, și identificarea și analiza celor mai importante efecte manifestate pe multiple planuri ale Codului Civil Austriac. Avem în vedere aici paliere precum educația juridică, jurisprudența, practica în materie contractuală etc.

\*

\* \*

Sub aspectul viitoarelor direcții de cercetare, o posibilitate pe care o întrezărim la acest moment ar putea-o constitui, ca cel puțin cu ocazia publicării tezei în formulă de carte (cu ISBN, la editură de prestigiu) extinderea în anumite anexe unele părți ale corpului lucrării spre a facilita o mai bună înțelegere pentru eventualii cercetători/cititori interesați.

Avem în vedere inclusiv elaborarea unei cercetări statistice ce are la bază elemente de natură teritorială privind modul în care a fost implementat Codul Civil Austriac în diferitele regiuni ale imperiului, precum și modul în care influențele locale de natură cutumiară aveau să influențeze modul său de aplicare în practica judiciară.

Acest demers va facilita, în opinia noastră cercetările viitoare întreprinse în doctrina de

specialitate ce va avea misiunea de a nuanța și contura aspectele ce țin de tradiție și inovație în ceea ce privește demersul uriaș făcut de Codul Civil Austriac în procedura de unificare legislativă întreprinsă la nivelul Imperiului Habsburgic și care a avut totodată note specifice de manifestare atât în jurisprudența cât și în conștiința juridică a factorilor chemați să înfăptuiască justiția în teritorii precum: Austria de pe Enns, Austria de sub Enns, Boemia, Moravia, Silezia, Austria Anterioară și Austria Interioară, Transilvania, Banat, cât și Bucovina.